

ZONNEWIJZERS IN WEST-VLAANDEREN V

De Haan, Knokke en Damme

*Sferische zonnwijzer
G. Carlierlaan, De Haan.*

*Poolstijlzonnewijzer van het verticale type op de
oude H. Margarethakerk te Knokke.*

*Poolstijlzonnewijzer van het verticale
type op het stadhuis te Damme.*

*Sferische zonnwijzer in de tuin van kunstsmid
François Van Hindsberg, even voorbij de
Damse Scellemolen.*

De onderzeeër die in de voorhaven lag, is sedert gister avond verdwenen.

Volgende plakbrief, in 't Vl, Fr. en duitsch is uitgeveerdigd :

Keizerlijke Duitse Kommandatuur

WAARSCHUWING AAN DE ARBEIDERS

Voor eene reeks noodige werken van algemeen nut, wier uitvoering ten laste der stad Oostende valt, heeft men, niettegenstaande de toekenning van hooge dagloonen, geen voldoende getal werklieden kunnen vinden. Zulks baart des te meer verwondering, daar er maar al te veel werkloozen den ganschen dag op straat ronddolen, daar er weder gestadig over nood geklaagd wordt en de Openbare Onderstand in de hoogste mate tusschenkomen moet.

Om die reden is er ten Stadhuize een bureel van werkverzorging ingericht, waar alle mannelijke, zoo geletterde als ongeletterde werkloozen, zich moeten doen inschrijven van 13 tot 17 der lopende maand januari.

Diegenen, die zich niet doen inschrijven, of die het hun aangewezen, met hunne krachten overeenkomende werk, niet seffens aannemen of niet voltooiën, zoolang zulks van hen verlangd wordt, stellen zich bloot aan de toepassing van zware straffen. Daar het vermoeden gegrond is dat voormelde noodige openbare werken met inzicht vertraagd worden, om de stad, en bijgevolg ook de bezettingstroepen, schade te berokkenen, zoo kan ook het krijgsgerecht gebeurlijk toepassing vinden.

Dezulken, die door straf aan den arbeid moeten gehouden worden voor openbare werken aan straten, dijken, enz. zullen natuurlijk geen loon te verwachten hebben.

Oostende, den 9 januari 1915

De Stadskommandant
get. BITTINGER
Kapitänleutnant

ZONNEWIJZERS IN WESTVLAANDEREN V. De Haan, Knokke en Damme

door J.B. DREESEN

We stoppen nog even op de G. Carlierlaan in De Haan waar we een SFERISCHE ZONNEWIJZER (ook wel HOEPELSFEER genoemd) noteerden. Woorden wekken, voorbeelden strekken. We bespraken in een vroegere bijdrage reeds twee andere zonnewijzers in deze straat, waarschijnlijk was dit het goede voorbeeld. Over de oorsprong van de zonnewijzer vonden we geen informatie.

Op de oude H. Margarethakerk te Knokke noteerden we een POOLSTIJLZONNEWIJZER van het VERTICALE type. Metselaar Matthues SCHEEFER plaatste in 1648 "een sonnewijzer aenden muer van de kercke". Het was een geschenk van Marc Albert ARAZOLA d'OGNATI, burgemeester van het Vrije en hoofdman-herstichter van de Sint Sebastiaansgilde.

De zonnewijzer dateert dus uit 1648 en is versierd met het wapen ARAZOLA d'OGNATI dat er als volgt uitziet : van zilver met een boom in sinopel, vergezeld van twee lopende wolven, één voor en één achter de boom.

De toren, die zonder spits 19,25 m hoog is, dateert waarschijnlijk uit 1632. Knokke, dat reeds in 1227 een kapel had gewijd aan de Sint-Katharina, werd in 1253, door afscheiding van Heist-Koudekerke, een zelfstandige parochie met als naam Sint-Katharint-Knokke. Het toevoegsel ten-Knokke was nodig want er stonden verschillende Sint Katharinakerken in het Vrije. Denken we maar

aan onze Sinte-Katharina-West kerk. De oude Sint Katharina-ten-Knokke kerk is samen met het dorp in de 14de eeuw in zee verdwenen. Over de kerk die in de plaats kwam weten we alleen dat ze, net als de andere kerken in de streek, tijdens de tweede helft van de 16de eeuw veel te verduren had.

Ons derde exemplaar staat op de toren van het gotische stadhuis van Damme. Het is een POOLSTIJLZONNEWIJZER van het VERTICALE type. Hij staat boven het torenuurwerk. Nu is het niet zoals Johan BALLEGEER in zijn overigens verdienstelijke "Gids voor de Zwinstreek" op een speelse manier zegt : "De toren heeft een zonnewijzer (voor de analfabeten) en daaronder een torenuurwerk (voor de intellectuelen). We hadden het in onze vorige bijdrage reeds over het alom verbreid misverstand dat de functie van de zonnewijzer werd overgenomen door klokken toen men in staat was om betrouwbare mechanische klokken te maken. De burgers in de 15de eeuw keken niet op de zonnewijzer aan de kerkmuur of de muur van het stadhuis om te weten hoe laat het was. Dat deed men op de torenklok ! Raderuurwerken waren reeds voor 1400 algemeen verbreid en een zonnewijzer diende om de torenklok gelijk te zetten met de zon. Dat was nodig omdat die raderuurwerken onnauwkeurig liepen, maar ook omdat ze onmogelijk gelijk konden lopen met de zon. De zon loopt namelijk niet gelijkmatig langs de hemel. Na 1450 vinden we dan ook in alle Westeuropese steden torens met een raderuurwerk en een poolstijlzonnewijzer.

Over de Damse zonnewijzer vonden we geen gegevens in verband met oorsprong en plaatsing. De torenklok dateert uit 1460 (dus voor de bouw van het huidige stadhuis dat er in 1464 kwam). De verspreiding van de poolstijlzonnewijzers in Europa gebeurde, zoals gezegd, in de tweede helft van de 15de eeuw. Dus mogen we vermoeden dat de oorspronkelijke zonnewijzer op het Damse stadhuis uit de periode van de bouw dateert.

Ons laatste exemplaar van vandaag staat in de tuin van kunstsmid François VAN HINSBERG, even voorbij de Scellemolen langs de Damse vaart. Het is een SFERISCHE ZONNEWIJZER (ook wel HOEPELSFEER genoemd). Van een kunstsmid mogen wij vermoeden dat het stuk door hem gemaakt werd, temeer daar de heer VAN HINSBERG een zwak had voor klokken en dergelijke. Hij maakte namelijk deel uit van het comité dat het initiatief nam en de fondsen verzamelde om het gerestaureerde stadhuis van Damme in 1961 van een beiaard te voorzien. De in Nederland gegoten beiaard bestond uit 25 kleine klokken.

Tot daar onze wandeling, van vandaag, doorheen het westvlaamse landschap op zoek naar zonnewijzers.

VERBETERINGEN EN AANVULLINGEN

De typist van dienst heeft in het september nummer enkele steken laten vallen in het artikel "Het 27ste Bon Territoriale Wacht voor Luchtafweer te Oostende"

- blz. 229 - 25ste lijn : lees "gewezen" i.p.v. "gewone".
- blz. 230 - 25ste lijn : na "harde wind" inlassen "Zekere nacht zijn een aantal tenten omver of in stukken gewaaid".
- blz. 231 - 9de lijn : lees "DEBATTY" i.p.v. "BATTY".

J.P.F.